

دانش و پژوهش در روان‌شناسی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

شماره سی‌وهشتم - زمستان ۱۳۸۷

صص ۹۳ - ۱۰۴

رابطه دیدگاه آگاهی و اثر منابع اطلاع‌رسان در مورد اعتیاد با تمایل به مصرف مواد مخدر از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

فریده قائمی^۱ - سید محمدرضا صمصام شریعت^۲
کیمیا آصف‌وزیری^۳ - دلارام بلوچی^۴

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی رابطه دیدگاه آگاهی و اثر منابع اطلاع‌رسانی در مورد اعتیاد با تمایل به مصرف مواد مخدر در دانشجویان بوده است. این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. نمونه آماری شامل ۲۰۰ دانشجو است که به شیوه طبقه‌ای تصادفی از بین کلیه دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان در سال ۱۳۸۷ انتخاب شدند. ابزار تحقیق عبارت بود از پرسشنامه محقق‌ساخته ارزیابی دیدگاه فرد نسبت به اعتیاد که براساس داده‌های حاصل در مرحله

۱. مربی گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی (نویسنده مسؤول) mohammad5ir@yahoo.com

۳. دانشجوی کارشناسی روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

۴. مربی گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان

تدوین با روش تحلیل عاملی واریماکس به ۴ بخش تقسیم شد و اعتبار آن به روش آلفای کرونباخ در بخش اول؛ آگاهی و شناخت مواد مخدر ($\alpha=0/72$)، دوم؛ اثر منابع اطلاعاتی ($\alpha=0/71$)، سوم؛ دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان ($\alpha=0/80$) و چهارم؛ تمایل به مصرف مواد ($\alpha=0/76$) محاسبه گردید. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهش در راستای هدف تحقیق با استفاده از روش همبستگی و رگرسیون همزمان تحلیل گردید و نتایج نشان داد که بین تمایل به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان و احساس خطر نکردن از آن با میزان تمایل به مصرف مواد مخدر در دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد ($P < 0/05$).
کلید واژه‌ها: اعتیاد، آگاهی، منابع آگاهی‌دهنده، تمایل به مصرف.

مقدمه

اعتیاد^۱ یکی از معضلات جوامع بشری است و همواره مبارزه با این مشکل نیرو و سرمایه بسیاری را هدر می‌دهد. انجمن روانپزشکی آمریکا^۲ (۱۹۹۴) در DSM (ویراست چهارم)، اعتیاد به مواد مخدر^۳ یا سوء مصرف مواد را چنین تعریف می‌نماید؛ الگوی ناسازگارانه مصرف مواد که به تحلیل یا ناراحتی‌یی منجر شود که از لحاظ بالینی اهمیت دارد (به نقل از کالات^۴، ۲۰۰۷). از طرفی اعتیاد به مواد مخدر می‌تواند به‌عنوان توده‌های متراکم از نتایج مصرف مواد تعریف شود (آلیسون، لنو و اسپرو^۵، ۱۹۹۰) و دارای آثار زیانبار دارویی، اجتماعی و قانونی از جمله بزهکاری (گرجیان، ۱۳۷۹)، بهداشتی و اقتصادی می‌باشد (رایت و کلی^۶، ۲۰۰۱).

همچنین سه ویژگی مهم اعتیاد؛ وابستگی^۷ جسمی یا فیزیولوژیک، وابستگی روانی و تحمل دارویی است. وابستگی جسمی یا فیزیولوژیک در پی قطع دارو تظاهر می‌کند. وابستگی روانی که عادت نیز نامیده می‌شود با میل شدید و مستمر یا متناوب برای مصرف دارو و برای گریز از آثار ناراحتی و یا خماری اطلاق می‌شود (نریمانی، ۱۳۷۷).

-
1. Addiction
 2. Narcotic Substances
 3. American Psychiatric Association
 4. Kalat
 5. Allison, Leone. & Spero
 6. Wright & Klee
 7. Drug Dependence

در هر حال با آنکه از اعتیاد به‌عنوان افزایش خواستن به موجب تغییرات فیزیولوژیک و روانی در فرد یاد می‌شود (کالات، ۲۰۰۷)، باید توجه داشت که گام نخست در آن مربوط به گرایشی است که از نوع ارزیابی‌های ذهنی فرد نسبت به مصرف مواد مخدر ناشی می‌شود. بنابراین با آنکه اطلاعات و آگاهی در خصوص اعتیاد و مواد مخدر کم نیست، اما به نظر می‌رسد قربانیان شناخت و دیدگاه دقیق و علمی نسبت به این موضوع ندارند. از جمله این قربانیان جوانان دانشجو هستند که تاکنون تحقیقات متعددی در میان آنان با محوریت بررسی علل و میزان گرایش آنها به مواد مخدر انجام گرفته است (امیدی، ۱۳۸۶؛ مقصودی، ۱۳۸۴؛ بارانزهی، ۱۳۸۲). به‌عنوان نمونه حسین‌بر (۱۳۸۳) در پژوهشی نشان داد که شیوع مصرف مواد مخدر بین دانشجویان پسر ۳۶/۶ درصد و دختر ۲۲/۴ درصد بود. همچنین در مطالعه دیگری سراج‌زاده و فیضی (۱۳۸۶) نشان دادند که ۶۰ درصد دانشجویان تریاک و حدود ۲۰ درصد حشیش و هرویین را از نزدیک دیده‌اند، در حالی که مواد مخدر جدید را حدود ۵ درصد و کمتر از نزدیک دیده‌اند. این در حالی است که مصرف حداقل یک بار مشروبات الکلی و تریاک در طول زندگی به ترتیب ۲۰ و ۱۰ درصد بوده است. ضمن آنکه میزان اعتیاد و وابستگی دانشجویان به مواد مخدر حداکثر حدود یک درصد برآورد می‌شود.

همین‌طور در افراد غیردانشجو نیز بابائی‌اصل (۱۳۸۱) در تحقیقی نشان داد که تنها ۲۰/۷ درصد آگاهی^۱ دارند. رضائی‌راد (۱۳۷۰) نشان داد که اکثر دانش‌آموزان اطلاع کافی و صحیحی از انواع مواد اعتیادآور داشتند و عمده بی‌اطلاعی یا اطلاع غلط آنها از بعضی مواد ناشی از موجود نبودن یا کمتر وجود داشتن آن مواد در ایران است.

از طرفی باید تحلیلی نیز در خصوص منابع اطلاع‌رسانی در زمینه اعتیاد و مواد مخدر صورت پذیرد. به‌عنوان نمونه صالحی و نوریان (۱۳۸۳) تأثیر مثبت روشهای مختلف اطلاع نسبت به مواد مخدر را در مدارس بررسی کردند.

همچنان که همواره صاحب‌نظران اعتیاد را مرتبط با بسیاری از بزهکاری‌ها و نابسامانی‌ها دانسته‌اند، تحقیقاتی نیز افزایش شیوع اختلالات روانی^۲ (شهاب‌پور ارباب، ۱۳۸۴) از جمله اختلال شخصیت^۳ (حیدری پهلویان، ۱۳۸۲) را در افراد وابسته به مواد نشان می‌دهند.

1. Knowledge

2. Mental Disorders

3. Personality Disorder

در هر صورت همواره تأکید بر راهبردهای پیشگیرانه اهمیت زیادی دارد. پیشگیری از سوء مصرف مواد راحت‌تر، کم‌هزینه‌تر و مؤثرتر از درمان آن است (پنتز^۱، ۱۹۹۴). همچنین اطلاع از تأثیرات بلافاصله جسمی مصرف مواد مخدر کاهش محسوسی در میزان روی آوردن افراد به مواد مخدر ایجاد می‌کند (بوتوین و انگ^۲، ۱۹۸۲، بوتوین و همکاران^۳، ۱۹۹۳). در واقع افراد و به‌ویژه جوانان باید برای اجتناب هرچه بیشتر از مواد، از آن آگاهیهای لازم را داشته و از نگرش دقیق‌تری بهره‌مند باشند (امونس، گلاسگو و مارکوس^۴، ۱۹۹۵). بنابراین با توجه به آنچه ذکر شد در این پژوهش ضمن تحلیل رابطه میزان شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی و نوع دیدگاه به اعتیاد با تمایل به مصرف مواد مخدر میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان مورد بررسی قرار گرفته است.

سؤال پژوهش

آیا بین نوع دیدگاه، آگاهی و اثر منابع اطلاع‌رسان در مورد اعتیاد و تمایل به مصرف مواد مخدر از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی رابطه وجود دارد؟

روش

روش تحقیق: در این پژوهش به بررسی رابطه دیدگاه افراد نسبت به اعتیاد و تمایل به مصرف مواد مخدر در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان پرداخته شده است. این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. **جامعه آماری:** در این پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان را در سال تحصیلی ۸۷ - ۸۸ در برمی‌گرفت.

نمونه آماری و شیوه نمونه‌گیری: حجم نمونه نهایی برابر با ۲۰۰ نفر بود که به‌صورت طبقه‌ای تصادفی از بین دانشجویان رشته‌های روان‌شناسی صنعتی و سازمانی، فیزیولوژی، دندانپزشکی، بیوشیمی، حسابداری، مهندسی کشاورزی، گیاه‌پزشکی، مهندسی کامپیوتر،

-
1. Pentz
 2. Botvin & Eng
 3. Botvin, Baker, Jdusbury, Cradwell & diaz
 4. Emmons, Glasgow, & Marcus

مهندسی زمین‌شناسی، علوم تربیتی، پرستاری، الکترونیک، حقوق، مامایی، تربیت بدنی، معماری، الهیات و معارف و ریاضی انتخاب گردید.

جدول ۱- نمونه تحقیق براساس ویژگیهای جمعیت‌شناختی

جمع	متاهل		مجرد		وضعیت تأهل	
	پسر	دختر	پسر	دختر	جنسیت	
۱۱۳	۵	۱۷	۱۶	۷۵	۱۸-۲۰ سال	
۵۳	۴	۱۴	۹	۲۶	سن ۲۱-۲۳ سال	
۳۴	۴	۱۰	۳	۱۷	۲۳ سال به بالا	
۲۰۰	۱۳	۴۱	۲۸	۱۱۸	جمع	

ابزار پژوهش: از دو ابزار به شرح زیر برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد: الف) پرسشنامه ویژگیهای جمعیت‌شناختی: با این پرسشنامه اطلاعات جمعیت‌شناسی نظیر جنسیت، وضعیت تأهل، سن، ترم تحصیلی، ترتیب تولد، وضعیت شغلی و اقتصادی جمع‌آوری گردید.

ب) پرسشنامه ارزیابی دیدگاه فرد نسبت به اعتیاد: این آزمون براساس پژوهش‌های قبلی مرتبط (نیرمانی، ۱۳۷۷؛ امیدی، ۱۳۸۶؛ مقصودی، ۱۳۸۴؛ بارانزهی، ۱۳۸۲) با هدف ارزیابی دیدگاه فرد نسبت به اعتیاد در ۲۰ ماده تدوین گردید. برای یافتن روایی از تحلیل عاملی واریماکس استفاده شده است (سرمد و همکاران، ۱۳۷۶). نتیجه تحلیل عاملی به حذف برخی ماده‌های نامناسب و در نتیجه استخراج ۴ عامل منجر شد که با توجه به محتوای ماده‌ها، عامل‌های استخراج شده تحت مقوله‌های؛ ۱- آگاهی و شناخت مواد مخدر، ۲- اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد، ۳- دیدگاه نسبت به اعتیاد و ۴- تمایل و رغبت به مصرف مواد، نامگذاری شدند. پایایی پرسشنامه در مرحله نهایی با روش آلفای کرونباخ در بخش اول ($\alpha=0/72$)، دوم ($\alpha=0/71$)، سوم ($\alpha=0/80$) و چهارم ($\alpha=0/76$) محاسبه گردیده است.

پس از انجام مطالعات نظری و بازنگری تحقیقات پیشین در رابطه با موضوع پژوهش با توجه به سؤالات پژوهشی، ابزار اندازه‌گیری در میان نمونه آماری، توزیع و پس از تکمیل برای استخراج داده‌های مورد نیاز اخذ گردید.

در تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌های پژوهشی برای بررسی رابطه دیدگاه افراد نسبت به اعتیاد در میزان مصرف مواد مخدر از تحلیل همبستگی پیرسون و رگرسیون همزمان استفاده شده است.

یافته‌ها

در جدول ۲ آمار توصیفی (میانگین و انحراف پراکندگی) مربوط به متغیرهای مورد بررسی ارائه شده است.

جدول ۲- میانگین و انحراف پراکندگی متغیرهای مورد بررسی (n= ۲۰۰)

متغیر	میانگین	انحراف پراکندگی
تمایل به مصرف مواد مخدر	۰/۸۱	۰/۱۶
شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر	۰/۶۳	۰/۱۵
تأثیر منابع اطلاعاتی در آگاهی نسبت به مواد	۰/۴۲	۰/۲۴
دیدگاه به اعتیاد به‌عنوان یک پدیده خوش‌خیم و قابل درمان	۰/۳۹	۰/۲۲

برای بررسی رابطه بین متغیرهای تمایل به مصرف مواد مخدر، آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و دیدگاه نسبت به اعتیاد از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که در جدول ۳ ماتریس ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۳- ماتریس ضرایب همبستگی پیرسون، رابطه متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳
تمایل به مصرف مواد مخدر	-		
شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر	-۰/۰۰۹	-	
تأثیر منابع اطلاعاتی در آگاهی نسبت به مواد	۰/۰۳۶	**۰/۳۴۶	-
دیدگاه به اعتیاد به‌عنوان یک مشکل خوش‌خیم	**۰/۱۹۰	*۰/۱۳۳	*۰/۱۴۳

**سطح معناداری (۰/۰۱) *سطح معناداری (۰/۰۵)

چنانکه در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بین شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر و تأثیر منابع اطلاعاتی در آگاهی نسبت به مواد با تمایل به مصرف مواد مخدر رابطه معناداری وجود ندارد ($P > 0/05$). اما بین دیدگاه به اعتیاد به‌عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان و تمایل به مصرف مواد مخدر رابطه مثبت و معنادار ($I = 0/190$ و $P < 0/01$) است. بین دیدگاه به اعتیاد به‌عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان و تمایل به مصرف مواد مخدر، واریانس مشترک ۳/۶ درصد وجود دارد. در جدول‌های ۳ و ۴ نتایج مربوط به تحلیل رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد ارائه شده است.

جدول ۴- ضریب همبستگی همزمان آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد، نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد با تمایل به مصرف مواد مخدر به همراه تحلیل واریانس رگرسیون

خطای معیار برآورد	مجاور ضریب همبستگی چندگانه تعدیل شده	مجاور ضریب همبستگی چندگانه	ضریب همبستگی چندگانه	معناداری	ضریب F	تمایل به مصرف مواد مخدر
۰/۵۱۹	۰/۰۸۰	۰/۰۸۰	۰/۳۰۶	۰/۰۳۸	۲/۶۹	

چنانکه در جدول ۴ مشاهده می‌شود تحلیل رگرسیون از اعتبار لازم برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر ($F = 2/69$ و $P < 0/05$) از طریق آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد بوده است. بنابراین حداقل یکی از متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد دارای توان پیش‌بین معنادار برای تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق حداقل یکی از ابعاد مذکور ۸/۰ درصد بوده است.

در جدول ۵ ضرایب استاندارد و غیراستاندارد پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه مثبت نسبت به اعتیاد ارائه شده است.

جدول ۵- ضرایب استاندارد و غیراستاندارد برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد

معناداری	t	ضرایب		ضرایب و معناداری آنها		متغیرهای پیش‌بین
		استاندارد	غیراستاندارد	B	خطای معیار برآورد	
۰/۰۱۲	۲/۵۳۹	-	۰/۱۳۹	۰/۳۵۲		مقدار ثابت
۰/۵۷۳	-۰/۵۶۴	-۰/۰۴۲	۰/۰۴۹	-۰/۰۲۷		شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر
۰/۷۵۹	۰/۳۰۷	۰/۰۲۳	۰/۰۶۰	۰/۰۱۸		تأثیر منابع اطلاعاتی در آگاهی نسبت به مواد
۰/۰۰۷	۲/۷۰۲	۰/۱۹۲	۰/۰۵۱	۰/۱۳۸		دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم

با توجه به نتایج جدول ۵ متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر و اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد دارای ضرایب بتای معنادار برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر نبوده‌اند ($P > ۰/۰۵$). اما دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم، قابل درمان و کم‌خطر، قادر به پیش‌بینی معنادار ($P < ۰/۰۱$ و $B = ۰/۱۹۳$) در تمایل به مصرف مواد مخدر دانشجویان بوده است. بر این اساس و براساس یافته‌های ارائه شده در جدول ۴ معادله پیش‌بین برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق متغیرهای مورد بررسی، به این صورت است:

(دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم، قابل درمان و کم‌خطر) $۰/۳۵۲ + ۰/۱۳۸$
 = تمایل به مصرف مواد مخدر

بحث و نتیجه‌گیری

در حالی که تحقیقات و دیدگاه‌های متعددی بر نقش عواملی چون داشتن عزت نفس و کارآیی پایین فرد، همچنین مشکلات خانوادگی (عاطف و حید، ۱۳۸۵) اجتماعی، فرهنگی و سایر علل گرایش به مواد مخدر (امیدی، ۱۳۸۶؛ مقصودی، ۱۳۸۴؛ بارانزهی،

۱۳۸۲) تأکید می‌کردند، در این مطالعه به بررسی رابطه دیدگاه، آگاهی و اثر منابع اطلاع‌رسان در دانشجویان بر میل به مصرف مواد پرداخته شد.

چنانکه مشاهده شد، بین شناخت و آگاهی نسبت به مواد مخدر و تأثیر منابع اطلاعاتی در آگاهی نسبت به مواد با تمایل به مصرف مواد مخدر رابطه معناداری وجود نداشت ($P > 0/05$)، اما بین دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان و تمایل به مصرف مواد مخدر رابطه مثبت و معنادار بود. بین دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان و تمایل به مصرف مواد مخدر واریانس مشترک ۳/۶ درصد وجود داشت. در ادامه از تحلیل رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد استفاده گردید. نتایج نشان داد تحلیل رگرسیون از اعتبار لازم برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و دیدگاه مثبت و خوش‌خیم نسبت به اعتیاد برخوردار بود. بنابراین حداقل یکی از متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر، اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد و نوع دیدگاه نسبت به اعتیاد دارای توان پیش‌بین معنادار برای تمایل به مصرف مواد مخدر از طریق حداقل یکی از این ابعاد ۸/۰ درصد بوده است. متغیرهای آگاهی و شناخت مواد مخدر و اثر منابع اطلاعاتی اعتیاد دارای ضرایب بتای معنادار برای پیش‌بینی تمایل به مصرف مواد مخدر نبودند ($P > 0/05$). اما دیدگاه به اعتیاد به عنوان یک مشکل خوش‌خیم، قابل درمان و کم‌خطر، قادر به پیش‌بینی معنادار ($P < 0/01$) در تمایل به مصرف مواد مخدر دانشجویان بود. این نتیجه با یافته‌های امونس، گلاسگو و مارکوس (۱۹۹۵) که دیدگاه غیرمنطقی را در افزایش گرایش به مواد مؤثر می‌دانند و مولوی (۱۳۸۰) که نشان داد حساسیت ادراک شده توان پیش‌بینی بهتری را نسبت به منافع ادراک شده و موانع ادراک شده برای سوءاستفاده از مصرف مواد مخدر دارد و کاهش احساس تهدیدکنندگی اعتیاد در مصرف مواد مؤثر بوده است، همخوان است. دیدگاه کامکاری (۱۳۸۷) نیز که بر اهمیت ویژگی‌های شناختی مرتبط با اعتیاد تأکید کرده و یافته‌های مطالعه دلاور (۱۳۸۳) مبنی بر اهمیت نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر در تمایل به مصرف مواد، با یافته پژوهش هماهنگی دارد.

در هر صورت با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌گردد با برگزاری کارگاهها و نشست‌های پیگیرانه تخصصی و البته جذاب با محوریت آشنایی با مواد

مخدر در دانشگاهها سطح آگاهی دانشجویان را ارتقا بخشیده و همچنین بتوانند در چنین جلساتی به بحث و تبادل نظر شخصی خود به‌طور آزادانه بپردازند. در این خصوص تمرکز بیشتری بر تغییر نگرش نسبت به اعتیاد (نه همواره به‌عنوان یک مشکل خوش‌خیم و قابل درمان)، بلکه گاه خطرناک، پرهزینه و گاهی غیرقابل علاج و خطری تهدیدکننده برای هر فرد در هر شرایطی صورت پذیرد. همچنین نقش تبلیغات برخی از رسانه‌ها را که در تبلیغ داروهای ترک‌دهنده، به‌طور مرتب تأکید بر ترک آسان، بهبود کوتاه‌مدت و بی‌درد و بدون بازگشت دارند در افزایش نگرش‌های سهل‌گیرانه، نباید فراموش نمود. اشکالات آموزشی و کتابها و متون درسی مرتبط با موضوع اعتیاد نیز ممکن است مورد آسیب‌شناسی جدی قرار گرفته تا با رفع آسیب‌های محتمل، اثربخشی آنها و دانش پایه در این خصوص افزایش یابد.

منابع

- امیدی، اسماعیل. (۱۳۸۶)، «بررسی علل اجتماعی گرایش به مصرف مواد مخدر روانگردان در بین دانشجویان دانشگاههای شهر رشت در سال ۱۳۸۶»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت، علوم انتظامی.
- بابائی اصل، فائزه. (۱۳۸۱)، «بررسی میزان آگاهی و نگرش دانش‌آموزان دبیرستانهای پسرانه شهر کرمان در مورد پیامدهای سوء مصرف مواد مؤثر بر روان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی کرمان، دانشکده پرستاری - مامایی رازی.
- بارانزهی، حمیدرضا. (۱۳۸۲)، «مقایسه نمره خودپنداره در دانشجویان پزشکی با تجربه مصرف مواد و دانشجویانی که تجربه مصرف مواد ندارند»، پایان‌نامه دکترای حرفه‌ای، دانشکده علوم پزشکی زاهدان، دانشکده پزشکی.
- جامی، حسین. (۱۳۸۶)، «گرایش به مصرف مواد بین نوجوانان»، *خبرگزاری رسمی ایرنا*، ۳ آبان‌ماه.
- جهانی، محمدرضا. (۱۳۸۷)، «تدوین ماتریس‌های جامع تحقیقاتی در زمینه آگاه‌سازی و پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر». نشست پژوهشی و هم‌اندیشی پژوهشگران، ۱۴ شهریورماه، *مجله همشهری*، شماره ۳۱۸۹۷، ۲۶ آذرماه.
- حسین‌بر، محمود. (۱۳۸۳)، «بررسی میزان شیوع مصرف مواد اعتیادآور بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زاهدان»، پایان‌نامه دکترای حرفه‌ای، دانشکده علوم پزشکی زاهدان، دانشکده پزشکی.

حیدری پهلویان، احمد. (۱۳۸۲)، «بررسی مقایسه‌ای ویژگی‌های شخصیتی معتادان به مواد مخدر با افراد غیرمعتاد ساکن همدان»، *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان*، دوره ۱۰، شماره ۲.

دلاور، علی. (۱۳۸۳)، «پیامدهای مواد مخدر در میان دانش‌آموزان ایرانی»، گزارش تحقیق، همایش یافته‌های پژوهشی در آموزش و پرورش، دانشگاه تهران.

رضائی‌راد، مجید. (۱۳۷۰)، «بررسی میزان آگاهی دانش‌آموزان سال دوم پسر دبیرستانهای مناطق ۱۳ تا ۲۰ تهران درباره مواد مخدر»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشکده بهداشت.

سراج‌زاده، سیدحسین و ایرج فیضی. (۱۳۸۶)، «مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین دانشجویان دانشگاه‌های دولتی در سال تحصیلی ۱۳۸۲-۱۳۸۱»، *مجله رفاه اجتماعی*، دوره ۶، شماره ۲۵.

سرمد، زهره. عباس بازرگان و الهه حجازی. (۱۳۷۴)، *روشهای تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، انتشارات آگاه.

شهاب‌پور ارباب، محمد. (۱۳۸۴)، «بررسی مقایسه فراوانی اختلالات روانی در افراد معتاد و افراد نرمال»، پایان‌نامه دکترای حرفه‌ای، دانشکده علوم پزشکی زاهدان، دانشکده پزشکی.

صالحی، مسعود و ابراهیم نوریان. (۱۳۸۳)، «تأثیر روشهای مختلف اطلاع‌رسانی در تغییر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد مخدر»، طرح تحقیقاتی وزارت آموزش و پرورش، سازمان آموزش و پرورش استان خوزستان، پژوهشکده تعلیم و تربیت.

عاطف وحید، محمدکاظم. (۱۳۸۵)، «نداشتن عزت‌نفس و کارایی پایین گرایش به مصرف مواد مخدر را افزایش می‌دهد»، *خبرگزاری مهر*، ۲۴ مهرماه.

کالات، جیمز. (۱۳۸۶)، *روان‌شناسی فیزیولوژیکی*، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران، انتشارات روان.

کامکاری، کامبیز. (۱۳۸۷)، «شناسایی ویژگی‌های شناختی مرتبط با اعتیاد یک عامل اساسی در پیشگیری است»، همایش بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، *کد خبر ۱۲۱۸۵*، ۱۴ شهریورماه.

گرگیان، بهمن. (۱۳۷۹)، «مواد مخدر و بزهکاری»، *فصلنامه تخصصی پزشکی قانونی، حقوقی، جرم‌شناسی و اعصاب و روان*، سال ششم، شماره ۱۹.

مقصودی، محمدباقر. (۱۳۸۴)، «بررسی گرایش دانشجویان به مواد مخدر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی دانشجویان پسر دانشگاه گیلان)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی.

مولوی، فاطمه. (۱۳۸۰)، «بررسی توان پیش‌بینی الگوی باورداشت تندرستی در مصرف مواد مخدر در میان معتادان (مرد)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء.

نریمانی، محمد. (۱۳۷۷)، «بررسی اعتیاد و راههای پیشگیری از آن در معتادان شهرهای اردبیل، خلخال و پارس‌آباد»، مجموعه مقالات بررسی مسائل مربوط به اعتیاد جوانان، تبریز.

Allison, K., Leone, P.E. & Spero, E.R. (1990). Drug and alcohol use among adolescents: Social Context and Competence. In: Understanding Youth.- Edited By P.E.Leone. Newbury Park California Sage.

Wright, S. & Klee, H. (2001). Violent crime, aggression and amphetamine: what are the implications for drug treatment services? *Drugs: education, prevention and policy*, vol. 8, no. 1, PP 73 – 90.

Pentz, M.A. (1994). Directions for future research in drug abuse prevention. *Preventive Medicine*. 23 : 646 – 652.

Botvin, G.J. and Eng, A. (1982). The efficacy of a multi component approach to the prevention of cigarette smoking. *Preventive Medicine*. 11:199 – 211.

Botvin, G.J. Baker, E. Botvin G. J. Dusenbury, L; Cradwell, J. and Diaz, T. (1993). Factors promoting cigarette smoking among black youth: A causal modeling approach. *Addict Behavior*. 18 : 397 – 405.

Emmons, K. Glasgow, R.E., Marcus, B. (1995). Motivation for change across behavioral risk factors. Symposium presented at the sixteenth Annual scientific sessions of the society of behavioral medicine, San Diego.

تاریخ وصول: ۸۸/۱/۷

تاریخ پذیرش: ۸۸/۸/۱